

insurance must be achieved without social upheaval and lower quality of social protection of citizens.

LITERATURE

1. Mandatory state social insurance against industrial accidents and occupational diseases that caused disability/ [electronic source]/ Access: http://ebrary.net/4073/insurance/mandatory_state_social_insurance_industrial_accidents_occupational_diseases_that_caused_disability
2. Insurance against accidents at production/ [electronic source]/ Access: https://booksforstudy.com/18421120/bzhd/strahuvannya_vid_neschasnih_vipadkiv_virobnitstvi.htm
3. Law of Ukraine "On compulsory state social insurance against accidents at work and occupational diseases that caused disability".
4. The reform of social insurance against accidents in Ukraine/ Svitlana Shymkiv

ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДЕРЖАВНЕ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ» ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

THE VALUE OF THE DISCIPLINE STATE IN SURANCE AGAINST ACCIDENTS AT WORK " IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN LABOR PROTECTION

O.O. Кузьменко

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

Анотація. Розглянуті питання важливості та необхідності викладання дисципліни «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» під час підготовки спеціалістів в галузі «Цивільна безпека», спеціалізація «Охорона праці».

Ключові слова: дисципліна, державне страхування, законодавчі акти, нещасний випадок, професійні захворювання, відшкодування збитків потерпілим, єдиний внесок, клас професійного ризику виробництва, експерти з охорони праці, профілактика травматизму.

Анотация. Рассмотрены вопросы важности и необходимости преподавания дисциплины «Государственное страхование от несчастных случаев на производстве» при подготовке специалистов в области «Гражданская безопасность», специализация «Охрана труда».

Ключевые слова: дисциплина, государственное страхование, законодательные акты, несчастный случай, профессиональное заболевание, возмещение ущерба пострадавшим, единый налог, класс профессионального риска производства, эксперты по охране труда, профилактика травматизма.

Anotation. The questions of the importance and necessity of teaching the discipline "State Insurance against Accidents at Work" during the training of specialists in the field of "Civil Security", specialization "Occupational Safety" are considered.

Key words: discipline, state insurance, legislative acts, accident, occupational diseases, labor protection experts, compensation of victims, single contribution, class of professional risk of production, labor protection experts, prevention of injuries.

Кафедра «Охорони праці та навколишнього середовища» випускає спеціалістів в галузі «Цивільна безпека» зі спеціалізації «Охорона праці». Згідно старих навчальних планів на четвертому курсі бакалаври вивчають дисципліну «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» в обсязі 20 годин лекційних та 20 годин практичних занять.

В нових навчальних планах, по яким студенти повинні учитися з 2020 року, ця дисципліна відсутня, що пояснили змінами в законодавстві. Дійсно, Верховною радою України були внесені зміни до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 11, ст.75) {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 219-VIII від 02.03.2015, ВВР, 2015, № 17, ст.123 № 1403-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 29, ст.535}. Згідно цих змін Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 46-47, ст. 403 із наступними змінами) був викладений в такій новій редакції: «Закон України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі Закон)». Відповідно до нього передбачено об'єднання двох фондів соціального страхування – Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Передбачалось, що таке об'єднання дасть суттєве скорочення та оптимізацію адміністративних витрат на управління, уніфікацію і підвищення ефективності системи управління в сфері соціального страхування, більш ефективне використання коштів з одночасним покращенням якості обслуговування, спрощення обслуговування застрахованих осіб та роботодавців тощо. За розрахунками Міністерства фінансів України об'єднання фондів соціального страхування має сприяти скороченню адміністративних видатків на 600 млн. грн. Але зміни в адміністративній системі керування Фондами не змінило самої суті державного страхування, у тому разі страхування від нещасних випадків на виробництві.

Є ще одна сторона питання. Існує дисципліна «Соціальне страхування», яка включена до навчального плану підготовки фахівців зі спеціальності «Фінанси і кредит» та інших економічних спеціальностей. Метою вивчення дисципліни «Соціальне страхування» є опанування теоретичних основ, сутності та принципів економічної

організації усіх форм і видів соціального страхування (пенсійного, медичного, при тимчасовій втраті працездатності, від безробіття та від нещасних випадків на виробництві) для економічного забезпечення широких мас населення на випадок різних соціальних ризиків. Соціальний захист є необхідним елементом функціонування будь-якого цивілізованого суспільства, включаючи правові, соціально-економічні і політичні гарантії, що забезпечують умови одержання засобів існування, як для працездатних громадян (за рахунок особистого трудового внеску), так і для соціально вразливих верств населення (за рахунок держави), але не нижче встановленого законом прожиткового мінімуму. Система соціального страхування є важливим і необхідним елементом соціально-економічних відносин сучасної України, право на яке закріплено законодавчо. Зокрема, статтею 46 Конституції України проголошено, що «громадяни мають право на соціальний захист, який включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом». Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, включаючи бюджетні та інші джерела соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

У разі страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві Закон визначає тільки завдання відшкодування матеріальної шкоди потерпілим і членам їх сімей, але й наступні додаткові два завдання:

- проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаних умовами праці;
- відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань.

Ці питання не розглядаються на економічних спеціальностях, но є важливою частиною оригінального самостійного курсу «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві», який вперше розроблений для студентів кафедри «Охорона праці та навколишнього середовища НТУ «ХП» і розглядає цілу низку питань, пов'язаних не тільки з економічною стороною страхування але й з іншими проблемами нашої галузі.

Охорона праці базується на двох фундаментальних законах – Закон України про охорону праці та Закон України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Якщо убрати дисципліну, яка досконально вивчає один з базових документів галузі, погіршиться підготовка спеціалістів.

Освітньо-професійна програма, що розроблена провідними фахівцями кафедри, дає перелік компетенцій, якими повинні оволодіти студенти під час навчання. Де-які з них наведені у таблиці 1.

Підготовлений курс «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» знайомить студентів із сутністю соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві, законодавчими актами, які регулюють відносини у сфері загальнообов'язкового державного соціального

Таблиця 1 – Професійні компетенції для спеціалістів галузі «Цивільна безпека», спеціалізація «Охорона праці»

ПК-1	Знання та розуміння правових засад функціонування держави і основ законодавства України; правових основ цивільного захисту, охорони праці
ПК-3	Здатність аналізувати й оцінювати потенційну небезпеку об'єктів господарювання (технологічних процесів і обладнання) для людини й навколишнього середовища
ПК-4	Здатність організації контролю за додержанням вимог чинних нормативно-правових актів з цивільного захисту, стандартів безпеки праці у процесі виробництва
ПК-5	Здатність аналізувати організацію діяльності служби цивільного захисту і служби охорони праці підприємства
ПК-6	Уміння оптимізувати методи й засоби забезпечення безпеки людини від впливу різних негативних чинників
ПК-8	Здатність обґрунтовано обирати засоби та системи захисту людини і довкілля від небезпек
ПК-10	Здатність обґрунтовувати нормативні та організаційні заходи (пропозиції, рекомендації) з підвищення рівня безпеки об'єктів, поліпшення протиаварійного стану об'єктів і територій та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної, пожежної безпеки, промислової санітарії та охорони праці

ПК-12	Здатність проводити оцінку безпеки об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів, сертифікацію виробів, машин, матеріалів на відповідність вимогам безпеки
ПКс-2	Здатність аналізувати основні процеси, що мають місце при дії вражаючих чинників на поведінку матеріалів для визначення засобів захисту працюючих
ПКс-3	Здатність аналізувати відповідність інженерно-технічних рішень в будівлях та спорудах нормативним вимогам з охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища
ПКс-8	Уміти вивчати та аналізувати на основі діючих методів випадки виробничого травматизму, професійних і виробничо-обумовлених захворювань

страхування; права та обов'язки суб'єктів загальнообов'язкового соціального страхування, види соціальних послуг та страхових виплат, надає студентам теоретичні знання, необхідні для розуміння механізму організації та фінансового забезпечення державного соціального страхування, системи формування та використання Фонду соціального страхування, а також практичні навички з організації роботи страхових експертів, розрахунку страхових внесків до Фонду та страхових виплат потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Опанування матеріалу, який викладається у курсі «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві», наприклад, вивчення функцій страхових експертів, їх прав та обов'язків знайомить майбутніх фахівців з системою державного управління охороною праці. В обов'язки Фонду державного страхування входить здійснення заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, викликані умовами праці, вивчення стану умов, безпеки, охорони праці та профілактичної роботи на підприємствах з метою надання страхувальникам необхідних консультацій у створенні ними та реалізації ефективної системи управління охороною праці; перевірка стану профілактичної роботи та охорони праці на підприємствах. Представники Фонду беруть участь у розслідуванні нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві та у розробці законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці тощо.

В результаті вивчення дисципліни «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» студенти вчаться узагальнювати тенденції і закономірності розвитку вітчизняного та світового соціального страхування; використовувати знання зі соціального страхування для вирішення професійних завдань тощо.

Таким чином вивчення дисципліни «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» у цілому допомагає оволодіти необхідними компетенціями, що наведені у таблиці 1, тому є незамінною при підготовці бакалаврів.

Курс є оригінальним, цілісним та насиченим, підготовлений на базі сучасних законодавчих документів. Досвід викладання показав зацікавленість студентів у цьому матеріалі. Матеріал, який давався бакалаврам у 10 семестрі 4 курсу не пересікався з дисциплінами, що вивчалися раніше. На лекціях розглядаються наступні питання:

- Соціальна політика. Страховий ризик. Види і сутність соціального захисту населення.

- Основи системи соціального страхування. Функції соціального страхування. Державне регулювання соціального страхування. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Страхові фонди.

- Іноземний досвід у сфері соціального захисту населення. Історія розвитку соціального страхування у розвинутих країнах. Моделі соціального страхування Бісмарка та Беверіджа. Класифікація базових моделей соціального захисту Г. Еспінг-Андерсена. Ліберальна, соціал-демократична і консервативна моделі соціального захисту.

- Зарубіжний досвід побудови систем соціального страхування від нещасних випадків. Історія становлення та розвиток соціального страхування в Україні. Побудова і етапи реформування системи соціального страхування в Україні. Історія розробки Закону про соціальне страхування від нещасних випадків і створення Фонду соціального страхування (ФСС).

- Завдання та принципи страхування від нещасного випадку на виробництві. Суб'єкти та об'єкти страхування. Обов'язкове та добровільне страхування. Права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника. Права, обов'язки та відповідальність застрахованих осіб.

- Управління державним страхуванням від нещасних випадків та професійних захворювань. Правління Фондом соціального страхування. Виконавча дирекція. Робочі органи виконавчої дирекції. Основні завдання і функції Фонду соціального страхування

України та його робочих органів. Права, обов'язки та відповідальність Фонду соціального страхування України.

- Джерела формування доходів бюджету Фонду соціального страхування. Страхові внески. Розмір єдиного соціального внеску (ЄСВ). Розподіл ЄСВ за видами загальнообов'язкового соціального страхування. Відповідальність платників ЄСВ за порушення. Порядок визначення класу професійного ризику виробництва.

- Відшкодування збитків потерпілим у разі нещасного випадку або професійного захворювання. Щомісячні страхові виплати та інші витрати на відшкодування шкоди. Страхові виплати потерпілому під час його професійної реабілітації. Відновлення здоров'я потерпілим. Право на страхові виплати в разі смерті потерпілого. Відмова у страхових виплатах і наданні соціальних послуг. Припинення страхових виплат і надання соціальних послуг.

- Профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Заходи, спрямовані на запобігання нещасним випадкам та усунення загрози здоров'ю працівників. Страхові експерти з охорони праці. Основні завдання та функції служби страхових експертів. Організація роботи страхових експертів. Проведення перевірок стану умов і безпеки праці та профілактичної роботи.

- Контроль та нагляд у сфері соціального страхування. Державний нагляд у сфері соціального страхування. Центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення; з охорони праці; у сфері контролю за додержанням законодавства про соціальне страхування від нещасного випадку.

На практичних заняттях студенти знайомилися з базовими законодавчими документами, які здійснюють правове регулювання страхування від нещасних випадків, методиками розрахунків збитків підприємств від нещасного випадку, величини єдиного соціального внеску, страхових виплат потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, порядком визначення страхових тарифів, оформленням результатів перевірки страховими експертами про порушення вимог охорони праці на виробництвах тощо.

Під час навчання студенти знайомляться з наступними сучасними законодавчими актами [1-12]:

- Концепція соціального забезпечення населення України, схвалена Постановою Верховної Ради України № 3758-ХІІ від 21.12.1993 р.

- Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 16/98-ВР від 14.01.1998 р.; редакція від 01.08.2016 р.

- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105-14 в редакції від 01.08.2016 р.

- Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. №2464-VI(2464-17); редакція від 10.11.2016 р.

- Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про рух коштів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 54 від 12.02.2016.

- Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» № 2272-III від 22.02.2001 р.; редакція від 08.07.2010 N 2464-VI.

- Постанова КМУ «Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 675 від 26.11. 2014 р.

- Постанова Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України «Положення про службу страхових експертів з охорони праці, профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» від 18.01.2012 р. ,№ 66/20379.

- Постанова Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України «Про затвердження Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат» за N 715/13982 від 22.06.2007 р.; редакція від 11.12.2014 р., № 19.

- Постанова КМУ «Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням» №1266 від 26.09.2001 р.; редакція від 04.07.2015р.

- Постанова КМУ «Порядок здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від

26 листопада 2003 р. №1845 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 234 від 01.03.2006 р., № 968 від 07.09.2011 р. та № 874 від 21.10.2015р. тощо.

Перераховані питання і правові документи не розглядаються більше ні в одному з курсів, що викладається кафедрою і є фундаментальними при підготовці спеціалістів з охорони праці. Неможливо представити сучасного фахівця з охорони праці, в якій би сфері він не працював, без знання основ державного страхування та соціального захисту працівників. Тому треба переглянути нові освітні програми і повернути одну з провідних дисциплін «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» у повному обсязі.

Висновки:

1. Дисципліна «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» є провідною, яка вивчає базові документи і актуальні питання соціального захисту і відновлення здоров'я робітників, що постраждали від нещасного випадку або професійного захворювання на виробництві, та функції експертів з охорони праці при проведенні профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів і запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаних умовами праці.

2. Зміст дисципліни не дублює інші курси, що викладаються на кафедрі для спеціалістів з охорони праці і є важливим для оволодіння необхідними компетенціями, які зазначені у освітньо-професійній програмі фахівців з охорони праці.

3. Дисципліну «Державне страхування від нещасних випадків на виробництві» необхідно обов'язково повернути в освітньо-професійні програми бакалаврів для спеціалізації «Охорона праці».

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція соціального забезпечення населення України, схвалена Постановою Верховної Ради України № 3758-ХІІ від 21.12.1993 р.

2. Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 16/98-ВР від 14.01.1998 р.; редакція від 01.08.2016 р.

3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105-14 в редакції від 01.08.2016 р.

4. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. №2464-VI (2464-17); редакція від 10.11.2016 р.

5. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про рух коштів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 54 від 12.02.2016.

6. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне

страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» № 2272-III від 22.02.2001 р.; редакція від 08.07.2010 N 2464-VI.

7. Постанова КМУ «Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 675 від 26.11. 2014 р.

8. Постанова Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України «Положення про службу страхових експертів з охорони праці, профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» від 18.01.2012 р. ,№ 66/20379.

9. Постанова Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України «Про затвердження Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат» за N 715/13982 від 22.06.2007 р.; редакція від 11.12.2014 р., № 19.

10. Постанова КМУ «Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням» №1266 від 26.09.2001 р.; редакція від 04.07.2015р.

11. Постанова КМУ «Порядок здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 26 листопада 2003 р. №1845 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 234 від 01.03.2006 р., № 968 від 07.09.2011 р. та № 874 від 21.10.2015р.